

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин,
ажылчы чоңнар депутаттарының область Советиниң орган ы

Бөгүн ССРЭ-ниң Шериг-Далай Флодунуң хүнү.

Төрөөн чуртувустуң далай кызыгаарларының идегелдиг
намгалакчызы — ССРЭ-ниң Шериг-Далай Флодунга алдар!

ССР Эвилелиниң Камгалал Министриниң ДУЖААЛЫ

1954 чылдың июль 25. Москва хоорай.
Эштер матростар болгаш солдаттар, старшиналар болгаш сержан-
тылар!
Эштер офицерлер, адмиралдар болгаш генералдар!
Бөгүн бистин чуртувустун Чепсектиң Күштери бүгү совет улус-биле
кады ССР Эвилелиниң Шериг-Далай Флодунуң хүнүн демдегеп турар.
Шериг-Далай Флодунуң хүнүн таварыштыр силерге байыр чедирейн.
Совет күрүнениң Шериг-Далай Флодунуң чаа дайынчы техниказын
хөгжүдериңиз болгаш сайзырагыйжыларының база дайынчы белетке-
лини бедидериниң херээнге улам ыңай чедишкениңерди болурун Шериг-
Далай Күштериниң бодунун составына база судно тудуунуң үлөтүрү-
нүң ажылчыларына, инженерлеринге, албан-хаакчыларына болгаш
конструкторларына күздөм.
Дуजारым болза:
Бөгүн, июль 25-те, Шериг-Далай Флодунуң хүнүгө алдар кылдыр
флоттарга болгаш флотилияларга корабльдериниң болгаш эрик батареи-
лериниң артиллерияның чээрби бир даашташкының салюдун кылдыр.
Совет күрүнениң Шериг-Далай Флоду делгерезин!
Улут совет улус болгаш оон Чепсектиң Күштери делгерезин!
Совет чазак делгерезин!
Бистин тиелдегеривистиң хей-аът кирикчизи болгаш организак-
чызы—Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязы делгерезин!

ССР Эвилелиниң Камгалал Министри
Совет Эвилелиниң Маршалы
Н. А. БУЛГАНИН.

ТАЙБЫЦНЫҢ КАМГАЛАЛЫНДА

Бөгүн совет улус болгаш оң Чеп-
сектиң Күштери бодунун Шериг-Далай
Флодунуң хүнүн демдегеп эрттирип турар.
Ол бүгү уаустун байырлаанын
хүндө дайынчы далайжылар, судно
тудучулары болгаш оң үлөтүрүтүн
өскө-даа адырларының ажалдакчылары
боттарының туртууку ажыл-чорудула-
мының база Шериг-Далай Күштериниң
дайынчы чорун бедидериниң талаан-
биле кылган чүдүдериңиз Коммунистг пар-
тияга, Совет чазакка болгаш улус чоңга
айкын турарлар.
Бо чылын Шериг-Далай Флодунуң бай-
ырлары коммунистче буртунаар бундур-
дегиди хөгжү чорун оң бистин социалист-
тик күрөөнүнче улам мыйың бижы-
гышкынының байдалында; улустар
аразын айтыргылары шийтирээр-
гине бистин чуртувустуң ат-алдары ула-
танынның байдалында; совет кижилер-
ниң материалдык болгаш културлуг де-
нелениң күчүлүгүндү көрүшкүдүнүң бай-
далында эрттип турар. Коммунистг
партияга ууртуган, оң долгандыр
сырый каттышкан совет улус бешки беш
чылын планнын ондалгаларындү додур
болгаш ажыр күрөөдери дөм кызыл-
май күш-ажыл-биле чаа-таа кайтамчы
тиелдегерин чедип ат турар.

ССР-ниң улус ажыл-агыйын хөгжү-
дериңиз күрөө планнын 1954 чылдың
бирги чартымына күрөөлөрдүн түндү-
дериңиз дугайында ССРЭ-ниң Министр-
лер Чөвүдөлүниң чынында Төң Статисти-
ка Эргелелиниң дымдааны совет улустун
маандырыг туртууку күш-ажылдың
чедишкенин херечилер турар. Соци-
алистг үлөтүрүтүн болгаш өскө-
ажылдың өздөлдө, аларның мурнакчы,
совет техника-биле чепсегеннишини он-
за бедөн. Бүдүртпө чепсеген бүдүрүп
үндүрениң, хөмүр даш болгаш нефть ты-
мыкчыны, электри күжүн ажалдан үндү-
рениң, машиналар болгаш станоктар бү-
дүрениң, калбак хергелдиги бараанары-
ның бүдүрүлгөсүн болгаш ажал-
агыйның өскө-даа адырларының хөгжү-
дөсүн чартык чыл планы ажыр күрөө-
түңгөн.

Совет Эвилелиниң улустары боттары-
ның күрөөнүнчкениниң тайбың турту-
тушунуң улут планнары боттанды-
рыныче улаңдырган болгаш дайынчы
күрөөнү турар. Мичаалак бистин улу-
зубе кичи-валестиг күрөөлөрдүн чору-
лу турары хоп-үгүдүрөөшкөн болгаш
өндөр чепсегеннишиниң плантыканы
херекке албайн барып болбос. Иччанган
чепсектиң күштери бижылаар, оларны
халдакчылар оң шуралынынга харып
бөриңге бүрүн белең турар байдалга тур-
гузар жүрүдү бис.

Шериг-Далай Флоду социалистг күрөө-
нениң Чепсектиң Күштериниң системасын-
да чутула черин ээлеп турар. Ол болза,
чүтүң-даа мурнуңда, Совет Эвилелин чүтпө
кургак черде улут девискээриңиз чүтпө
эвес, харып база далай талаан-биле
улут девискээриңиз чүтпө болуң турары-
биле тайлыбыралатыңиз. Бистин чуртуву-
стун эрикти оң дөрт далайларын эрикт-
терин чүп эртин турда, а бистин Төрөөн
чуртувустун далай кызыгаарлары дөрсөн
чөдү муң кило-тр ажал турар. Ол кы-
зыгаарда бистин дайынчы далайжылары-
мыс Төрөөн чуртувун ыдыктыг чагайың
камгалап, Совет Армияның дайынчыла-
ры-биле кады иденпейлг камгалады
шияткиргит боттандырып турарлар.
Бистин далайжыларымыс Төрөөн чурту-
вун кызыгаарларын көрүңүр камгалаары-
ңыңда ажалды, бистин өнүктүрүсө бо-
лур улус демократияның чурттарымыс
болгаш өскө-даа чурттарга найырлыгы

«ССРЭ-ниң Шериг-Далай Флоду» деп делгелге

ССРЭ-ниң Шериг-Далай Флодунуң хү-
нүгө чурт белеткенип турар. Хоорай-
ларда болгаш куду суураарда, шериг бе-
леткелерде илеткелдерин, беселелерин,
лекцияларын чорудуп, шериг далайжы-
лар-биле ужуражышкынының органи-
застан турар.
Июль 18-те Москвада «ССРЭ-ниң Шериг-
Далай Флоду» деп делгеле ажыттын-
ган. Ону Төң Шериг-далай клубу органи-
застан. Совет Армияның М. В. Фрунзе
аттыг Төң бажынының паркының ха-
мааты павильонуң залында 500 ажыг
экспонаттары — чурктары, корабльдер-
ниң үлөгөр-дүрүдери, совет корабльдер-
ниң дайынчы тустары делген салган.
Дыкка хөй саныг делгелер Октабры-
ның социалистг Улут революцияны бел-
еткээрине болгаш чорударына шериг
далайжыларын киржигезиниң дугайың
чугалап турар.

1917 чылдың октябрының 25-те (но-
ябрь 7-де) Кышкы Ордуге улаңдырып
алган бодунуң пушкаларының дым-
рашкыны-биле чаа үениң эгезин — улут
социалистг революцияның үенин чарлап
алдарыг крейсер «Аврора»ны үлөгөр-
дүрүдүн делгелге келгенер улут се-
нуургал-биле көрүн турар. Кышкы Орду-
ну, адмиралтействаны, инженер шивозин
болгаш өскө-даа черлерин чаалап алары-
ның үезинде болуп тургулаан дайынчы
чорудушкынының фото-чурктар болгаш
документтер көрүңүр турар.

Хамааты дайынчы болгаш даштыкы
интервенцияны чыгарында флоттун
дайынчы чорудууларын делгелге то-
дус-биле көрүскен. Хамааты дайынчы
далайжы маандыры: В. Толухин,
Э. Берг, П. Коков, М. Мартынов,
А. Железняков, Т. Ульянцев, П. Сладков
болгаш оон-даа өскерлерин чуртк порт-
реттерин делгелге кырген. Хамааты
дайынчы чыгарында кызыл туз өрдө-
нү-биле үш уда шаңктанган Балтий
флодунуң далайжыны П. Лукомскийниң
өскөсүн кызыл хилең пестүн кырында
салган.

Ада-чурттуң Улут дайынчы чылды-
рында флоттун дайынчы чорудууларын
көргүдериңиз улут черин тусайлап бер-
ген. Мыда кызыл тузтук корабльдер—
«Октябрьская революция» линкорун,
«Киров» крейсериңиз, эскадрон мино-
сецтерин, таңымчы корабльдерин,
суг адал-биле чорутуу темелерин үлөгөр-
дүрүдериңиз делген тургускан.

Бистин Төрөөн чуртувустун найысламы
Москвааны болгаш Ленинградты, Одес-
саны, Севастопольду, Сталинградты кам-
галап турарының үезинде совет далайжы-
ларының маандырыг эрес-дидим чорукта-
рының дугайың хөй саныг чурктар,
фотолар, хуудустар чугалап көрүңүр турар.
(СЭТА).

ССРЭ-НИҢ ШЕРИГ-ДАЛАЙ ФЛОДУНУҢ ХҮНҮН БҮГҮ СОВЕТ УЛУС БАЙЫРЛАП ТУРАР

«Эргим Төрөөн чуртувусту идегелдиг камгалап турар бис» деп плакат. Чурукчу В. Лыков. СЭТА-ның фотохрониказы.

ХООЧУН ӨНҮК ДАЛАЙЖЫЛАРЫҢ УЖУРАЖЫШКЫНЫ

ХМЕЛЬНИЦКИЙ. Хоочун далайжылар—
1905 чылда «Потемкин» броненосце
болган сурагыг тура-халымшының
киржикчилери Илларион Павлович Шестиде-
сятый, Иван Анимович Войцеховский
Адолф Доминикович Войцеховский алар-
ның амандарында улут болгаш өөрчүтүг
болушкун болган.
Мыда үрениң шигинде олар—бот-бот-
тарының хуу салымның дугайында чү-
ну да билишпейн чораннар. Алардыкы
сурагжаан «Варягтың» маандыры, а өң
ошон дарыг «Потемкинге» болган тура-
халымшының киржикчизи Войцеховский
биле Шестидесятый олар 1905 чылда
Румынияга чарлыганын. Лычевты өз
өсөлүгү катал 1910 чылда көргөн.
Ан Антонина суурда чурттан турар
И. П. Шестидесятыйның бажынында
Москвадан И. А. Лычев болгаш Славутадин

А. Д. Войцеховский олар аалдан чет-
килен келген.
И. А. Лычев болгаш И. П. Шестидесят-
ый олар ыңчаарда тура-халымшыны кыл-
ган броненосецтиң судно комиссияныга
соңгуткан турганын аларның кайымын-
да хааның суду боттары чок черинге
аялдар деп шийини каап турган.
Хааның өзү чурукчу дүжүргөн оон-
да потемкинчилер өөрчүтүк-биле Төрөөн
чуртууга өзү чынып келген болгаш чурту-
вунуң социалистг чартыгыламың херөө-
гө кирешкенер. И. А. Лычев партиядың
даалгасы биле Самара губернияга Совет
эрге-чагырганы доктадып тургузарына
киришкен болгаш бодунуң төрөөн сууру
Обшаронкага калып Советтин даргазына
ажылдан турган. А. Д. Войцеховский 1918
чылда Новгород-Вольск уезиниң Ногре-
дос көдө суурга адимлар комитетиниң

даргазына ажылдап турган. И. П. Шестиде-
сятый Украинага заводка слесарьлап
ажылдан турган.
Олар ам шүтү күрөө дүлөчүмү ап
турарлар. Оларның кайымы-даа ам 70 хэр
хире намылгар. И. П. Шестидесятыйга
болгаш оң бажыныга келген эргим аал-
чыларга Антонина районнуң ажалчыны-
рының, колхозчуларының, албан хаагы
ларының болгаш өрөңсөкчелериниң хөй
саныг төлөөкчилери иңг байыр чедир-
ип ужурашканын.
«Потемкин» броненосце болган тура-
халымшының 50 чөл болур оон демде-
лери-биле хоочун өнүктөр ам дараамы-
да болур ужуражышкыны келди чы-
лы Москвага эрттирер деп дугуржуп ал-
ган.
(СЭТА).

Шериг-Далай Флодунуң хүнүгө алдар кылдыр

Чоокта чаа, Кызыл хоорайга далай мо-
делистерин анык конструкторларын
үшүк хоорай маргалдамы болуп эрген.
Ажа меланитиг шимчедикчи-биле бол-
гаш резин-биле чорутууга үжен анык
бүрү моделери киришкен.
Эң дөрсө түндүгү областың анык те-
хникетг станциянының моделистери бер-
генер. Конструктор Горетич меланитиг
шимчедикчи-биле кылган шериг крейсери-
ниң модели бирги экиндриниң кылды,
109 метр ырак чорган. Конструктор
Юрий Радобицкий резин-биле чорутуу-
нуң модели 55 метр чоруп, бирги черин
алган. Конструктор Геннадий Забродиниң
механистг шимчедикчи-биле кылган Ганс-

сера модели көргүчүдериңиз сонугурап
хаймыктырып, 130 метри 30 секундта
эрген. Гансесер моделиниң бирги черин
өз алган. Конструктор Сельдешевтиң
болгаш оон-даа өскерлерин I—II черлерин
азап.
Бирги черин өскөдөн конструкторларын
Досаафтиң хоорай комитетиниң шаңнал
бижиттери-биле болгаш өрөгетиг белеткер
биле шаңнаан. II—III черлерин элөөн-
перге Досааф хоорай комитетиниң шаңнал
бижиттерин тымыскан.
Июль 25-те, воскресениде, Кызыл хо-
орайның Гастелло аттыг парк културалы-

ның лекторияныга кежөөниң 8 шапта
ССРЭ-ниң Шериг-Далай хүнүн демдегел-
ери-биле хоорайның ажалчы чоннарының
байырыг хураал болур. Байыраг хураал-
дың соонда «Адмирал Нахимов» деп кино-
ву халас көргүр.
Хүндүс, күш-култура комбинатының
дүжүгү, суг станцияныга дөрсө спорт-
сменериниң массалыг эштишкенин
болур. Хүндүскүңүң 12 шапта Улут-Хемге,
хоорайның ажалчы чоннарының катерге
болгаш гансесер массалыг чунгулашкы-
ны болур. Оон ыңай механистг шимче-
дикчин болгаш резин-биле чорутуу өң
дөрсө моделдерин көргүдүргериңиз база бо-
лур.

Сиген белеткелин агаар бодуустун кандыг-даа үезинде чорудар

Шынарлыг мал чөмнерин белеткеп турар

БҮРӨН-ХЕМ. (Телефон-биле). «Сталин-
чи орук» көдө ажыл-агый артели сиген
ажылды бүтү кемчел-биле калбартын турар.
Чазы-бораң тургажа, чамдык таарым-
чалыг хүнерин чөп ажылааныңдан 1200
центнер ситени сарааттап алган. Оон
ыңай ичинти-биле 250 центнер ситени
6 биче сарааттар кылдыр дузап тургус-
кан.
Сарааттың 40 сантиметр салдыган оду-
ру бурдуңге-ле хөрг дусту ситениң
өңү өскөртүп хире кылдыр чажым
турган чеже-даа сарааттарын тургузуп
болур. Ситениң шыгын барымдалавайы
ажал алар өз арга болза, кыжын малды
өк болгаш аманың чөм-биле хандырар
аргалыг.

СИЛОС САЛЫРЫНЫҢ ПЛАНЫН КҮҮСЕТКЕН

ПЫНАА. (Телефон-биле). Кышкы үе-
далга шыгыг көк чөмнерин хоолау
үлөтүлгөсү улут. Агро-зооветеринары
чуртунуң өзүгээр кынамчалыг шыгыгтың
силос болуң чөмнерин муратк артык
сүтүңүр. Улут-Хем районда Мачуриң ат-
тыг колхоз бо чылын 2680 центнер силос
салып планын июль 23-те 2700 центнер
кылдыр күрөөткен. Бо талаан-биле кол-
хозтук хову ажылында бригаданың улут-
тувучу коммунист Доспааның идея-
лыг ажалдан турары демдегелери чутула.
Болхо чүтпө силос талаан-биле эвес,
бөдүн чөм белеткээрине база балгай
эвес ажалдан турар. Район июль 20-де
силос планын чүтпө 3,6 хуу күрөөткен, а
Мичуриң аттыг колхоз июль 23-те 64 та-
лаан-биле план күрөөдөниң 25 хуу че-
дирипкен. Болхозтук сиген шөдөрүндө 5
улут сарааттар тургустулан.

Сиген белеткелинге бүгү күштерни бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаар

ЧАА-ХӨД. (Телефон-биле). Кара-Талда
Сталин аттыг көдө ажыл-агый артели
сиген белеткелерин талаан-биле Чаа-Хөл
районнуң колхозтарында дөрсө болуп ту-
рар. Сиген шыгыне 3 кезек черде 102-ки-
же 5 ага машиналарын, 28 хөл кадыр-
ларын, 4 ага дырбааштарын ажалдап
турар. Иңдә машиналар көпкан бир тра-
ктор база бар.
Кызыл күш-ажылды болгаш опера-
тивтиг ууртууларын түндүгүндө өз кол-
хоз июль 23-ке чедир муң ажыг центнер
ситени сарааттаан, 700 центнер силосу
салган. Иңдә-даа болза, сиген белеткели
шүтүгү чөдөрлө ыкымг эвес. Июль 20-де

Аныяктарның бригадазы

Мал ажылында быжыг чөм-сууру тур-
гузар суурла-биле Кызыл районда «Чер-
би» колхозтук комсомол өңе организацияны
мал чөмнери белеткээриниң талаан-биле
аныяктарның бригаданың организастан
тургускан. Бригадада 12 аныяктар бир
сиген кезер машиналыг, бир дырбааштыг
ажылдан турар. Олар үргүчү чашкың
чаап турар-даа, баштайгы неделяда маши-
на-биле болган хөл-биле 29 гектар сиген-
ни кезип, 4 тонна ситенин болуп сараат-
таан.
Сиген кезер машинада ажалдан турар
машинист ош Ч. Кыскай кылдыр ажыл
вокумын 120—130 хуу күрөөдүн турар.
Өң ышкан хөл-биле сиген кезер кезикчи-
лердин Чамбал, Сенда, Деспий-оол, Кавай-
оол олар кессе чогуур нормалын үргүчү
ажыр күрөөдүн келген.

Районнун мурнакчы колхозунда

ТЭЭН. (Телефон-биле). Бай-Талда
Сталин аттыг көдө ажыл-агый артели
мал чөм белеткээриниң талаан-биле
Бай-Талга районда колхозтарың дөрсөн
болуп турар. Сиген шөдөрүндө шимче-
лиң ажалдарына таарымчалыг байла-
ды тургустулаан, күш-ажылды өң органи-
застан, социалистг чарышты кал-
барган.
Чазы-бораңның ажыла шаптыктыг
хүнери тургаж, таарымчалыг үелери
ситени алдарып кургадыр, болуп сараат-
таан.

Москваже, Бүгү-эвилелдин көдээ ажил-агый делгелгезинче

Бүгү-эвилелдин көдээ ажил-агый делгелгезинин Тыва областан киржикчилери Москваже чорутууну мурунда. Чурукта: (солотай талазыман оң талазыман) И. Сагатаев—Бай-Хаак МТС-тин трактористи. А. Бобков—Бай-Хаак МТС-тин комбайнери, О. Ноокай—Танды районун «Кызыл партизан» колхозунун койжучу, П. Ермолаев—Бай-Хаак МТС-тин трактор бригаданын бригадир, Н. Гру...

Тываның көдээ ажил-агый муракчыларының баштайгы бөлүк делгелгеже чорупкан

Социалисттик көдээ ажил-агыйн чедикширин пропагандалары-биле колхозтарын, совхозтарын, машина-трактор станцияларын, көдээ ажил-агый муракчыларының болган организацияларын муракчы дуржулагаларын, а мыйша дуржулга элбик черлеринин чедикширининиң колхоз, совхоз бүүдүргезинге эң дүргөн ченгелдери-биле бо чылдың август 1-де Москвага Бүгү-эвилелдин доктаамал ажилдар көдээ ажил-агый делгелге азымтынар.

Партияның болган чазактын сагыш салымчынынын, материал-техниктиң дузалачынынын ачымы-биле өсөлү чылдарда Тыва автономиялуу областың көдээ ажил-агыйның социалисттик чартыгында улаш чедикширининин болуп, колхоз, совхоз бүүдүргезинде, МТС-терде муракчыларын хураалды улам калбарып турар. Оларнын иштинде 1952—1953 чылдарда мал болган чер азымчыны талазы-олае улаш чедикширининин болуп делгелгеге бодуну көргүзүлгелери-биле киржи хуңдулуг болган ас-көмүстү эртен чедик алган база бо чылдың ажил-агый сорулгаларын күссүлгелерге өмдүк түндүктерин болуп турары-олае делгелгени барын көр муракчылар хей. Оларнын баштайгы бөлүк 20 ажил кижиз июль 22-де Москваже чорупкан болган өске бөдүр бөдө улаштыр чоруп турар. Баштайгы бөлүктү иштинде делгелгеге боттарының көргүзүлгелери-биле киржи муракчылар 10 ажил кижиз бар.

Ол муракчыларының аразында Танды районун «Кызыл партизан» колхозунун аждарын койжучу Оюн Ноокай бар. Ол 1952 чылда 559 төрүр хойнуң бир чүдүр-не ортуман-биле 108 хураганын, 1953 чылда 700 хойнуң бир чүдүр-не 110 хураганын чидир чок доруктурган, Бай-Хаак МТС-тин трактор бригаданын бригадир П. Ермолаев болган ол бригаданын тракторист И. Сагатаев олар 1952 чылда 112 гектар кызылтыс шөлүңү да бүүдүргөн 38,9 центнер, а эртен чылды катай алырга гадан ортуман-биле 25,2 центнер дүжүтү алган. Ол МТС-тин комбайнер А. Бобков 1952 чылда 20 ажил хуңуңу дургузунда 7914 центнер, 1953 чылда—3774 центнер тараан ажаап алган.

Делгелгеже чорупкан муракчыларынын аразында Сарыг-Сеп, Шагаан-Арыг МТС-теринин механикаторлары база бар. Сарыг-Сеп МТС-тин аждарын трактористери Н. Малышев 1952 чылда 867 гектар кызылтыс шөлүңү да бүүдүргөн 18,5 центнер дүжүтү, Н. Дрозденин оо база ол чылдын 1634 гектар кызылтыс шөлүңү да бүүдүргөн 17,9 центнер дүжүтү ажаап алган. Шагаан-Арыг МТС-тин Киров атыг колхозта трактор бригаданын бригадир Л. Монов 1952 чылда 974 гектар кызылтыс шөлүңү да бүүдүргөн 17,2 центнер дүжүтү ажаап алган. Комбайнер С. Бондарев 1952 чылда 20 ажил хуңуңу дургузунда 6360 центнер, 1953 чылда—1979 центнер тараан ажаап алган. Ол МТС-тин механиги И. Грудинин комбайнерин, тракторларын болган өске көдээ ажил-агый машиналарының бели дүжүтүчүлүг ажилдарын эң хандырган. Оон мый 1952 чылда 867 гектар кызылтыс шөлүңү да бүүдүргөн 18,5 центнер дүжүтү ажаап алган Шагаан МТС-тин трактор бригаданын бригадир Пахорук оо болган оон-да өске муракчылар делгелгеже чорупкан бөлүктүн иштинде бар.

Бүгү-эвилелдин көдээ ажил-агый делгелгезинге эскүрсип барганарнын аразында бо чылдың чакты тараанга болган чакты чок андарыгыны кайтам чактыг түндүктерин чедик алган Бай-Хаак МТС-тин трактористери О. Тадар-оол, М. Ойнаар-оол, ол МТС-тин директору И. Чернов, Сарыг-Сеп МТС-тин тракторист М. Ойнаар-оол, Н. Кызыл-оол, Шагаан-Арыг МТС-тин тракторист Д. Дуганчап, комбайнер Сундуй болган оон-да өскелер бар.

Бүгү-эвилелдин көдээ ажил-агый делгелгезинге чоруп турар областың көдээ ажил-агыйның муракчылары делгелгеде бистик чуртувустуң социалисттик көдээ ажил-агыйның кайтам чактыг чедикширинин, муракчыларын дуржулаганы көрүп, танымал агап, бо чылдың көргүзүлгелери-биле делгелгениң база кандидаттары болуп даш улам чаа-чаа күш-биле ажилдарлар.

Бүгү-эвилелдин көдээ ажил-агый делгелгезинге чоруп турар областың көдээ ажил-агыйның муракчылары делгелгеде бистик чуртувустуң социалисттик көдээ ажил-агыйның кайтам чактыг чедикширинин, муракчыларын дуржулаганы көрүп, танымал агап, бо чылдың көргүзүлгелери-биле делгелгениң база кандидаттары болуп даш улам чаа-чаа күш-биле ажилдарлар.

Барыын-Хемчик районда малга ченер белепкелинде хожудаашкынны узупкар

Көдээ ажил-агыйның кол алыры—мал ажынын хөжүдү, оң продуктууну белинде чүңү-даа мурунда малга бижик чен-сууру тургузары чугула. Малды ал-бешиндик алам-бүрү сүзүңүгү ченер-биле хандырайн турган, мал ажымынын көрөп бурунгаар ишчилдин болбас деп СЭКП ТН-ның сентябрь Пасежунуң шийтирин Барыын-Хемчик районун дуртуучулары утуп турарлар.

Район иштинин малына бөдүүн болган шийтиг ченер белепкелерин ажилыга организав чок, орайап кирген. Эртен чылдын районун колхозтары кыштаглаашкына багай белепкелдиг кирип, нийти малды баш салымчы чугула 40 ажил хузуун мал ченери-биле хандырган кымы-даа билингер болгай. Иччангап кымы үде малдар алаан бергелерге болуп турган. Эртен чылдың ол практи-вазирин районун, колхозтарын УАУ-тучулары ам-даа бөдүүн түндүк үндүр-бейи турары-биле сизен ажаап алышкынын хожудаашкынны чоруп турар.

Район бо чылдың июль 20-ге чедир сизен кезилдезинин планын чугула 1,1 хуу, сизен салымчынын 19,8 хуу күсүткен. Эртен чылдың бо үезинге турганы-биле дензорге районда сизен кезилден 2—3 катап куу темни-биле чоруп турар. Бестин сизенин бөлүк, сарааттары база хожудап турар. Сизен кезилдезинин хожудаашкын районун-даа, колхозтарын-даа, МТС-тин-даа удурутучулары сизен үнмезин-биле болган чашкын бооп турган-биле тайылбырлап турарлар.

Сизен кезилдезинге «Кызыл тараачын», «Совет Тываның 5 чылы» болган «Ком...

Чороткан машиналар үргүчү үрөлип турар. Чижээ, «Совет Тываның 5 чылы» колхозта Кызыл-Мажалык МТС-тин эң Докнак-оолдуң удурткан трактору июль 10-да барган, 5 хонукта чангыс гектар черниң сизени көссөп үрөлип. Ол ишкан «Кызыл тараачын» колхозта тракторун ийн сизен көсөп машинаын сөөртү трактор хуңуңу-не үрөлир чакчы болган.

Трактор болган малга ченер белепкелеринин бригадаларында күш-ажылдың организацианы кошкак, оң уламандан ажилдың бүүдүрүчүлүгү теңиз куу болуп турар. Күш-ажылдың бүүдүрүчүлүгү белинде талазы-биле денгелерин МТС-тин болган колхозтарын дуртуучулары керекте алабай турарын алыста чоруту.

Кызыл-Мажалык МТС-тин тускай эртенчилери, маангы МТС-тин кол зоотехниги эң Балакин малга бижик чен-сууру тургузарынын зарымсагалын чедир үелесейн турар. Олар колхозтарын сизен шөдөрүнчө барын, колхозчуларын сизен кезилдезинче, сизен салымчынынче мас-салым-биле эңилдевейн турарлар.

Дүжүт ажаап алышкынынга чедир сизен кезилдезинин болган сизен салымчынынын планы ажыр күссөдир дош районун партия, совет органдарынын болган колхозтарын дуртуучулары, МТС-тин агрономдары, зоотехниктери мал ченери белепкелер бригадалар бүүдүргө организастыг ажилдарын күштедирери чугула. Оң-биле калм сизенчилер ортуңга партиянын полит-массалыг ажилдарын ажилдиң, бүгү күштү мал ченери белепкелеринче мобилизастаар керек.

С. БАЯНОВ.

Инек бурүзүндөн сүт саалдазын бедидип турар

Саар инек бурүзүндөн сүт саалдазын бедидер даш Кызыл районда «Бай-Булуң» көдээ ажил-агый артелинин саанчылары кымык ажилдап турарлар. Колхозтун саанчымы эш Долбаажан үш чыл иштинде сайынчы болуп, ол ажилга кергежип турар.

Бо чылдын эш Долбаажан хулап алган 15 баш саз инектеринин айда 2000 литрден эвөөс сүттү сааткан, колхозка берип турар. Оң чамдык инектери 7—8 литр сүттү, иччаарга «Балчан», «Карамай» деп шолалыг инектер хула 9—10 литр сүттү берип турар.

Инектин сүт саалдазын көдөдөр сорулга-биле эш Долбаажан 8 баш инектерин былазын эмирбей саап турар. Оларның ажилтын колхозта саанчы буртүтү бүүдүрөп. Колхоз баштаар чер саанчынын ажилын үнөсөп, немей сапта сүдүңге немеле күш-хүнөри саап берип турар. Ол чартык чылда 410 күш-хүнүң ажилдап алган. Совет Тыванын 10 чыл өнүгө чедикширинин ужуражыры-биле бедиккен хулаалгени аң, эрестиг ажилдап турар.

Н. ХЕРТЕН.

Культура - чырыдышкын черлеринин ажилын экижидер (Чагаалар дончуламы)

Сизен кезилдезинин болган дүжүт ажаап алышкынынын үезинде культура-чырыдышкын албан черлеринин чей-чөдө четкилеры массаны ортуңга тайылбыр массалыг ажилдарын чорударына улаш ролду ойнарар. Илдиң турбулж, чамдык райондарын көдө черлеринде ол ажилдар чогутур негелдезинге чедир өдө тургустумай турарынын дугайында бистик редакцияга хей-хэй чагаалар көөп турар.

Улуг-Хем районун Калинин атыг колхозта эш М. БАГАДАЙНЫҢ бижээни: —1953 чылда колхоз баштаар черинде ноңчулга бажынын кылдыр бичиң эрги бажынын айтып берген. 1954 чылдың апрельде ногаа культураарын эстүрер ирик-дектиг савымаштар кылдыр бажың тыпкан, «бажың биске керек, иштинде керексөөдөрн чылаат» деп негелде кылган. Оң ужурундан көдө клуб өргөзөчкүн эш Шенес-оол шайфам, стол, сандайын колхоз конторанын бир бузуңуңа шыгачтынар ужурга таварышкан. Илдиң чорутку фактылары-биле антежин болбас.

—Бай-Тайга районун Бай-Тал көдө Совети культура - чырыдышкынның ажилыңче иччөргөй сайлап турар болган удуруткуланы кошкатын.

Оң чылдагааннан көдө клубтун өргөзөчкүн эш Доржу ажил-хулаалгенин багай күссөдир турар. Ол ажил планын чөк ажилдап, колхозчуларын ортуңга агитав-массалыг ажилды мырмачи чорутпайн турар. Ам сөөлү үеде эш Доржу балыктарына өйкөжип, база аргалаар, көзөргөчү чорутарже хандып, бодунуң дөрт хулаалгени ажилын утаан.

Клубтун иштин бадалында кандыг да көрүм-чүрүм сагыштырайн турар. Оң ишти арыг эвес, портреттер, чуркатар, көргүзүлгө чок. Оң туржуу плакаттар, лозунгалар кылдырмаккан. Масса чонун негелдери турбулжө ийн-ай иштинде кино көргүстүмөкөн.

Көдө клубтун ажилын экижидери чугула негетинин турар—ден көдө бижикчи эш Н. ЕГОР бижээни.

Улуг-Хем районун Хендергеде эш Т. АЗЫРАНДЫ—Хендерге көдө Советинде клуб шайда-да шоочалыг турган хөвөөр бөгүңге чедир ажилтынмайн турар. Оң культура-массалыг ажилдар талазы-биле чорудар хемчелери боттанмайн турар. Кыналар келгенде четче-даа көргүсөйин, «буу-хаа» үндүргөш дедир чорутар. Илдиң «Дертүүн чүрөө» деп кинону көргүчүлөр эвөөс даш көргүсөйин берган. Оң-биле калм районун культура калдын ирак көдө Советтерге практиктиг дузалачы көргүсөп, илди көдө клубтун ажилын сонугурап көрбөс, чүгө кабинет эвөөс оларуры окта шын эвөөс—деп бижээни.

Көдө клубтарын болган илди ноңчулга черлеринин ажилын өдө тургузуп, ажилдык четиририн дүргөн чылдарын-чө бүү күштерин салыры районун культура албан черлеринин ажилдакчыларын хулаалгени болуп.

Чоннуң чөптүг негелдези

Өвүр районун «Коммунистиче орук» көдө ажил-агый артелинин ажил-агый, колхозчуларын культурут амдырап чуртулгалы улам-на сайлар турар.

Оң-биле кергелештер колхозчуларын культурут негелдези улам-на өсүп, колхозчу суурга клуб болган чунар-бажың түдү тургузарынын негелдези үрден бөрү түрүп келген. Ол чоннуң чөптүг негелдези амдырап чедир боттанган. Оң ужурунда райондан келген кино-чуртукту көргүзүлгелери бичижик тар чуртулга бажынынга үнүп, чамдык киноларын катан-катап үндүрө ужурга таварып, колхозчуларын сонугурап хандырып шылабайн турар.

Болкоота партия эге организацианын (секретары эш Бүрбү), колхоз баштаар черинин (даргазы эш Шаалы) талазымдан тодаргай хемчелерин аң, колхозчуларын негелдезин хандырып, клубту болган чунар-бажыңны чокку үезерде түдүп тургузары негетинин турар.

Т. САРЫГ-ООЛ.

Даштыкы херектер министрлеринин Женева чөвүлел хуралынын 1954 чылдын июль 21-де түннел хуралынга

В. М. МОЛОТОВТУҢ МЕДЕГЛЕЛИ

Дөргө дарга, дөргө министрлер. Берлин чөвүлел хуралынын шийтирлеринге дүштүр Корея болган Инди-Кыдат айтыргаларын чугаалажып көөрү-биле чымдырган даштыкы херектер министрлеринин Женева чөвүлел хуралы бодунуң барың-ла үш ай дургузунда үргүчүлөп келген ажилын доосту.

Чөвүлел хуралдың киржиңилеринин күженишкениринин түндүгүндө Женева чөвүлел хуралынын код сорулгалы чедип алдыган: Инди-Кыдатка тайынын катан тургузарынын сорулгалы чедикширинин шийтирелетинген. Чөвүлел хуралга хулап алдыган, Инди-Кыдаттың улустарынын национал өргөлерин хулап билкириңге үндөзөлетинген болган Франциянын өргө-ажыктарын база барымдаалып турар дуржулгаларын тайбың күштеринин чугула улаш тилгелерин кылдыр, улустар аразында дүшкүрүлгө чорукту кошкатырынын орунуга улаш бажың кылдыр көрүп сөнавайн барып болбас.

Вьетнама, Лаоста болган Камбоджада дайын чорудугаларын соксадир дугайында дуржулгаларда ат салдыган. Ол дуржулгалар сөс чыл дургузунда үргүчүлөп хан төгүшүлүгүнө төңчүң салыр, Инди-Кыдаттын улустарынын национал-хостагалыг демисениң чугула чедикширини болуп турар. Тайбыңнын бадалың экономика болган культура талазы-биле көдүрүлүшкүнү ботандырырынын чаа-чаа аргалары ам оларын мурунда ажилтынин турар. Ол дуржулгалар Француз Республикасы биле Инди-Кыдаттын күрүлелеринин аразында найырадыг зарылсааларын көгүдөрүнө үндөзөп салып турар.

Вьетнама тайбыңны катан тургузарынын дугайында дуржулгалар улаш ужурудулаш деп чүвени демделгезейн барып болбас. Национал хостагалыг демиседи, оң улаш колхоздарын болган мадырлар чорутуп бүү дөргөйө хулап бажың ол дуржулгалар айтып турар. Оң-биле калм, Вьетнамын сонугу болган муруну талкы кезектеринин аразында түр кымыгарма шугуңуң доктадып турар ол дуржулгалар чугула чаа сорулгалары: тайбыңнын бадалыңга база бүүгү мыйшаң улустун национал өргө-ажыктарына дүштүр национал каттыжымшыкынын өң дүргөн ботандырап чорукту тургузуп турар.

Бөгүн өт салдыган дуржулгалар болза дайынын база бир өдө ажуруткан чер болуп Азиянын улустарына чугула улаш-дулаштың. Олар оң-биле калм, тайбыңны бижикширининин база улустар аразынын калм ажилдажылыгын көгүдөрүнүн орунуга чаа улаш бажың болуп.

Женева чөвүлел хуралы үш ай чыгыш үргүчүлөп. Бо чөвүлел хурал чүңү чедип алганга, база чүңү чедип ам шмак-вазым дөргөн бөгүн бис билер бис. Оң-биле холбаштыр көрөй айтырып Кореянын национал каттыжымшыкынын өргө-ажыктарына таарыштыр шийтирелетинери маанай турар деп чүвени сагандарын калга чогутур.

Инди-Кыдат айтыргымы бо чөвүлел хуралга чугаалажып көөр чорук боду ийн үе-чаданы өрткөн. Баштайгы үе-чадада чөвүлел хуралдын таваржып турган бергедөшкенирин бүүгүзө сактып билип

Улусчу Польшаның он чылын холбаштыр Варшавага болган байырлыг хурал

ВАРШАВА. Июль 21. (СЭТА). Улусчу Польша бодуну 10 чылын байырладыг болган өөрүшкүлүгү өрттирип турар. Хоорайлар болган сууттар байырлап шийтеде кирген. Республиканың найысалы—калати төртүңгөн Варшава вьес-шиник кестип турар. Күрүнө турктарын чакты хат хабарледиң турар. Муң-муң транспортылар чурттуң чартыгымы дөш, социализмнин тургузукуну дөш демиселге кустуг польша улустун төөгүлүгү чедикширинин дугайын чугаалап турар.

Бөгүн Варшава Польшанын күрүнө театрында Улусчу Польшанын 10 чылын уткан байырлыг хурал болган. Хуралды Польшаның Каттышкан ажилчы партианын Топ Комитети биле Польша Улус Республикасынын министрлер чөвүлели чымдырган.

Театрнын залында—партия болган хей-ниги организациаларынын төлөөлөрү, эртеннин, культуранын болган улаш-чугула ажилдакчылары, Польша найысалды күш-ажылынын муракчылары.

Совет Эвизелинин Коммунисттик партиянын Топ Комитетинин Президиумунуң кеңигүнү, СССР-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын Бирги орадакчыны, Совет Эвизелинин маршалы Н. А. Булганин, Совет Эвизелинин маршалы К. Рокоссовский, база Польшанын каттышкан ажилчы партианын ТН-нын Политбюроунуң кеңигүнери, күрүнө чөвүлелинин болган чазактың кеңигүнери президиум столуңга артынга көстүп келгелер чымданар диктаттиг алым часкаашкымы-биле ужурашкан.

Хуралга ол ишкан СССР-ниң Польшада олаш болган бурар өргөндүгүн Н. А. Милдаев, база Варшава турун турар алган хей чурттарын эчки болган төлөө черлеринин баштыкчылары хуралга база чөвүлелер.

Хуралды күрүнө чөвүлелинин даргазы Александр Заведский ажилчан Польшага байырлаа келген СЭКП ТН-ның Президиуму кеңигүнү, СССР Эвизелинин Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын Бирги орадакчыны, Совет Эвизелинин маршалы А. Н. Булганинне ол илг байыр чедирген.

Польша Улус Республикасынын тургустуңуңуңуң он чыл өмүт дугайында илгелдиң Польшаның каттышкан ажилчы партианын ТН-зынның бирги секретары Болеслав Берут кылган. Болеслав Беруттун илгелдин диктаттиг алым часкаашкынынар удаа-дараа үзүттедирин турган.

Оң дараалында СЭКП Топ Комитетинин Президиумунуң кеңигүнү, СССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын Бирги орадакчыны, Совет Эвизелинин маршалы А. Н. Булганинне ол илг байыр чедирген.

А. Н. Булганин илгелге үнүп келгелге, чымданар туруп, диктаттиг алым часкаашкынынар-биле ужурашкан. Совет Эвизелинин Коммунисттик партиянын болган Совет чазактын алдары дөш, Совет улустун база совет болган польша улустарын аразында хуң келген тууш бижикчин турар найырадыг алдары дөш алым часкаашкынынар А. Н. Булганинниң байырлыг чугаалың хей удаа үе кирип турган.

Оң сонда хуралды харгалзап А. Заведский Польшаның каттышкан ажилчы партианын Топ Комитетинин болган Польша Улус Республикасынын Министрлер Чөвүлелинин Совет Эвизелинин Коммунисттик партиянын Топ Комитетинге болган СССР Эвизелинин Министрлер Чөвүлелинин байырлыг телеграмманы ноңчүп диктаттиг. Чымданар байырлыг телеграмманы текстинге диктаттиг, үргүчүлөп алым часкаашкымы-биле ужурашкан.

А. Заведский байырлыг хуралды хазыры чарлаан. Шунту туруп келген болган партиянын гимнин «Интернационалды» ырлаан.

